

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisdednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Czirják Albert.

Belmunkatársak: DR. BARTÓK ISTVÁN, BOD PÉTER, BOROS GYÖRGY, DR. CSERNÁTONI GYULA,
DR. FERENCZI ZOLTÁN, RIEGER JÁNOS, SÁNDOR JÓZSEF ÉS SÓLYOM JÁNOS.

Megjelen — július és augusztus havát kivéve — havonként kétszer,
legalább egy ívnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt., félévre 1 frt 50 kr.
Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számítatnak.

E közlöny beltartalmát illető közlemények a szerkesztőhöz (Főtér
30-ik szám.), az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig —
KÖRÖZSI JÓZSEF, ev. ref. tanító, egyleti helyettes pénztárnok címén — a
kiadó hivatalba (Paputca 11. sz. a.) küldendők.

A népnyelv a népiskolában.

A mikép az őserdő kövér talajából, a honnan számtalan fának gyökerei szíjják táplálékukat, idők folyamán észrevétlenül újabb és újabb hajtások fakadnak, növekszenek, teljes pompájokban kifejlődnek s végül megvéhedve elkorhadnak, de romjaikkal megint más hajtásoknak adnak növesztő anyagot: szint' így van az eset a nyelvek életében is; származásukat ezeknek is homály borítja; lassanként gvarapszanak, majd megerősödnek, terebélyes törzsszé válnak s a népnyelv alkotó erejéből gazdag táplálékot nyernek; de őket is utóleri az enyészet hatalma: átalakulnak vagy egészen kihalnak s töredékeiken megint újabb nyelvek keletkeznek.

Aztán a miként a kertész egyes vad fácskákat az erdő szűz talajából kiás s műkerthebe tiltet át, a hol azokat kénye-kedve szerint idomítgatja, nyesegeti, oltogatja, gyakran eredeti természetökkel ellenkező növényre kényszeríti: hasonló módon jár el a népnyelvvel szemben az irodalom is. Ez is a népnyelvből indul ki, rendesen valamely dialektusra támaszkodik, de ritkán hagyja meg azt a maga eredetiségében; az irodalom kertészekése sem szokott pihenni, levagdálja az igényeinek meg nem felelő ágakat, új galyakat olt be a régiek helyébe, megcsonkítja a magasra vagy szélesre törekvő koronát, úgy hogy az egykor természetes életet élt lény egészen urias kinézetű nyers s műveletlenül maradt testvéreire alig ismer rá.

Az irodalom nyelve tehát többé-kevésbé magán viseli a mesterkéeltség és korlátok közé szorítottság bélyegét; növekedése gyakran művészi szándékosság szerint történik, szabad fejlődését megakadályozza a megállapított forma s az íróknak a megszokotthoz való ragaszkodása. Nem így a népnyelv. Ez teljesen természeti produktum, a maga változatosságában, alakjainak különféleségében, rendkívüli gazdagságában és meglepő szép fordulataiban. Az irodalom nyelve mindig bizonyos megállapodottsággal, megjegecesedéssel szokott egybekötve lenni, holott a nép szövegei folytonos alakulást és növekedést tüntetnek föl. „A dialektus kedvesen színezi a nyelvet, szinte átmelegíti, s annál jobban, mentől hidegebbre fagy az akadémiai szabatosság szigorában,” mondja egy hazai írónk. Innen van aztán, hogy a költők és tudósok gyakran kénytelenek fölkeresni az üde tényésáinak örvendő népnyelvet, hogy annak gazdag hajtásából a megvéhedésnek, elgyengülésnek induló irodalmi nyelvtestbe erőben teljes galyakat oltsanak be, — vagy kép nélkül szólva, hogy a meghatározott formák,

szólamok helyett újabbakat s változatosabbakat vigyenek be az irodalomba.

Nincs tehát okunk sem kicsinyelni, sem pedig le nézni a nép nyelvét, különösen ha meggondoljuk, hogy valamely nép gondolkodásmódját, sajátos jellemét csak az ő romlatlan beszédmódja képes legjobban visszatükrözni, holott az irodalom hatása alatt átalakult s megcsontosodott műnyelveket kisebb-nagyobb mértékben minden népnél vesztett eredetiségéből s szíves természetességéből. Különösen mi nekünk magyaroknak kétszeres okunk van a nép nyelvét a legkiválóbb figyelemre méltatni; először is azért, mert költészetünk újjá-születését s fellendülését ennek köszönhetjük; másodizben meg azért is, mert irodalmunk nyelve az újítók, eme soi disant nyelvkertészek gyakran áldástalan munkája s az idegen irodalom, főleg a német és latin befolyása következtében igen-igen kivetkőzött abból a természetességből, a mely még Pázmán, Mikes és Faludi korában nemes tulajdonsága volt. Folyik ugyan már napjainkban a nyelv tésztén ütött sebhelyek gyógyításának munkája, de a hegyedés lassan megy végbe, s ha itt-ott meg is történt a beforradás, ez még ar nylag csekély eredmény, ha öszvevetjük az ezután meggyógyítandók nagy számával. Nincs oka különösen a népiskolának irtó háborút viselni minden iránt, a mi népies szólam, népies hanghordozás és mondatkötés, ha meggondolja, hogy az irodalom nyelvének megtanításából még nem következik, hogy azért a népiest elnyomni, kiirtani kellene. Más nemzetek népiskolái sem teszik ezt, pedig azoknak több joguk volna dicsekedni irodalmi nyelvök tisztaságával, mint mi nekünk. Különben is a népiskolának nem lehet czélja, hogy tudósokat neveljen, hanem hogy a lakosok nagy tömegét az általános műveltség bizonyos terjedelmében részesítse s a felnövő nemzedék erkölcsi és vallási életére jótékonyan hasson. Igenis, megköveteljük, hogy a nép gyermeke értse a könyvnyelvet is és úgy írjon, a mint azt a szokásban levő nyelvtani szabályok megkívánják; de azért engedjük meg neki, hogy beszélje saját édes, zamatos nyelvét s énekelje a természet ölen keletkezett dalait.

S mégis mit tapasztalunk, ha valamely népiskolába belépünk? Nemde nagyon sok helyütt a tájnyelv kicsinylését, megvetését vagy épen kizárását az irodalmi nyelv érdekében! Mintha bizony a literatusok szólásmódja szebb, erősebb és zengzetesebb volna, mint a ki-günyölt, lépten-nyomon kiigazitott népies beszéd, s mintha az irodalmi nyelv oly tiszta s oly korrekt volna, hogy azt, mint legtökéletesebbet s legszebbet kellene a növen-

dékek előtt feltüntetnünk! Fájdalom, hogy nem így van a dolog s az a nyelv, a melyet a népiskolai tankönyvek jó nagy részében is találunk, éppen nem mentes gyakran a legfelölőbb hibáktól, félszégektől sem.

Az általános tankötelezettség ezen mai korszakában a mind egyetemesebbé váló népoktatás áldáshozó, művelő hatásait ki tagadhatná s k ne érzene? A fény azonban itten sincsen árnyék nélkül; s ha készséggel elismerjük, hogy népoktatásunk külsőleg és belsőleg egyaránt roppant haladást tett az utóbbi két évtized alatt, azért még nem hunyhatunk szemet ama hibák és fogyatkozások előtt, a melyek a meglepő eredmények mellett itt-ott mutatkoznak. Egy ily hibának tartjuk iskoláinkban, hogy a nép nyelvét — értve a magyart — csekélybe veszik, gyakran éppen árnyék s e helyett az irodalmi nyelvnek nem ritkán hibás kitételeit s mondatfüzését a tanítás révén a köznép körében lassan, de folytonosan terjesztik. Oda jutunk maholnap, hogy a romlatlan nyelvű nép is majmolni fogja az urak szólásmódját ép úgy, a mikép a divatos limlomért oda hagyja régi szolid egyszerű viseletét. Avagy nem hallani-e már faluhelyeken is a köznép ajkáról sok oly kitélt, a mely a tözsgyökeres magyarsággal homlokegyenest ellenkezik s a melynek elterjesztésében legkivált az iskolai tudakosság volt az első tényező? Mai napság nem kell fennakadnunk, ha az eredeti magyar helyeken is a nyelvrontás számos kifejezései titik meg fülünket. „A lakosok a *bizottmányba* tagokat választanak, de a nagyobb vagyonnal *biró* gazdák *azon elsőbbségben* részesülnek, *miszerint* nekik ott választás nélkül is helyök van.” — „A nép el volt ragadtatva az alispán *szivélyes* modora által s tömegesen kísérté be az *indóháztól a szállodába*; este a mint a köztéren és az utcákon *felgyújtották* a lámpákat, a *járdákon* nagy néptömeg hullámozott.” — Ma már faluhelyeken is *felhívják* a közönség figyelmét, hogy adóját fizesse be, mert ha nem, a végrehajtás az *esedékes* kamatokkal együtt *eszközöltetni fog* az ítélet *kézbécsítésétől* számitott nyolcz nap alatt s ekkor *pártfoglalásra* — fájdalom — senki se számíthat.”

De minek folytassuk tovább! Hiszen elég csak tekintenünk akármely községhez s elég a hivatalos tónusból egy-két mondatot meghallgatnunk, mindjárt tisztában lehetünk azzal, hogy ott az „urias” beszédmód nem ismeretlen. Azonban menjünk az iskolába, ott talán még nincs eluriasodva a romlatlan népnyelv. Nincs ám, de csak addig, a míg a „képezdeből” nem rég kikerült fiatal tanító úr szépen ki nem javítgatja a „műveltebb” kifejezésekben még nem jártas nebulókat. A zsenge galy könnyen hajlítható s a gyermeki lélek hamar irányítható; így lassanként az iskola révén sok oly szó és mondatfordulat ragad rá a köznép szülöttjére is, a mely „művelt” ugyan, de nem jó, nem magyaros.

Mi tehát a feladata a népiskolai irodalmi nyelvoktatásnak a helyes magyarság érdekében kifolyólag a népnyelvvel szemben? Határozzuk meg a főbb pontokat.

1. Legelső követelményül állíthatjuk fel, hogy az iskolának a népnyelvet nem szabad kicsinyleni vagy az ellen irtó háborút viselni. A népnyelv éppen maradására különösen mi nekünk magyaroknak nagy szükségünk van, ez képeznél a szölamoknak, beszédfordulatoknak, közmondásoknak, sőt magának a költészetnek is azt a megbeesülhetetlen kincses bányáját, a mely a költők és tudósok részére soha sem szűnik meg újabbnál újabb gazdagság-forrást nyújtani. Ezért a tanítónak nem kell a dialektust megvetni, vagy a gyermekek előtt gúnytárgyává tenni, sőt igen helyesen fog cselekedni, ha maga is megfigyeli, megtanulja a nép beszédmódját, nem azért ugyan, hogy a tanítás közben azt használja, hanem a végből, hogy könnyebben megérthesse a lakos-

ság gondolkodás menetét, s hogy az irodalmi nyelven való oktatásnál legyen egy biztos alap, a melyre támaszkodhassék.

2. A népiskolának egyik célja, hogy az irodalmi nyelvet a gyermekekkel szóban és írásban megismertesse; azonban eme cél megvalósításánál nem azt az irodalmi nyelvet kell értenünk, a mely csak úgy hemzseg a szabálytalanságoktól s kifecamításoktól, hanem azt, a melyet jelesebb íróink, mint pl. egy Arany, Tompa, Petőfi, Gyulai stb. műveiben találhatunk fel. Ezért nagy gondot kell fordítani a tankönyvek s főleg az olvasókönyvek megválasztására s csak olyan darabokat lehet olvastatni, a melyek helyes magyarsággal vannak írva. Továbbá a tanító maga is igyekezzék az élő beszédben igazi mintaképpül szolgálni tanítványainak.

3. Ebből a követelményből kifolyólag nem szabad megtűrni, hogy a gyermekek az irodalmi nyelv elferdített szavait s mondatfüzését használják, megszokják és így a nyelvrontást a közéletbe is átvigyük. Mi lesz akkor nyelvünkben, ha a rombolás munkáját a nép is követni fogja?!

4. Legyen gondja a tanítónak azonban arra is, hogy mindazt, a mi a nép nyelvében szemét, trágárság, aljasság, a tanuló gondosan kerüljék s hogy az ilyen durvaságokról lassanként leszokjanak. Csunya kifejezéseknek, aljas póriasságoknak tekinthetők mindazok a szölamok, a melyek az erkölcsiiséggel s a szép izléssel ellenkeznek. A népnyelv ellen tehát nem kell irtó harcot folytatni, hanem csak az egyes salakoktól szükség megtisztítani.

5. Megkivánjuk, hogy a tanuló írás közben is az ő magyaros nyelvérzékét kövesse s a töröl metszett kifejezéseket használja. A helyes-írás azonban ragaszkodjék a népiskolában is az irodalom által elfogadott elvekhez; az írásnál követendő szabályok meg az olvasókönyv és a nyelvtan alapján induktív módon vezetendők le.

6. Óvakodjék a tanító a gyermekek előtt nyelvészeti problémák fejtegetésébe hocsátkozni. Ha valamely szó vagy mondat akár az irodalmi, akár a népies nyelvhasználatban helytelen, egyszerűen mondja meg a helyest s utánoztassa azt a gyermekekkel is.

7. Népies dalok s jelesebb műköltőink verseinek könyv nélkül betanítása nagyon előmozdítja a tanuló nyelvérzékét, fejlesztőleg fog hatni szép izlésökre s nemesebitőleg kedélyvilágukra.

Összefoglalva az eddigieket: az irodalmi nyelvoktatás mellett a népies nyelvhasználatnak meg kell maradnia; az lesz azonban az irodalmi nyelv megismertetésének is egyik célja, hogy a gyermekek magyaros nyelvérzékét fejlessze, nem pedig hogy rontsa.

Zajzon Dénes.

A sympathetikus érzelmek paedagogia fontossága s mívelése.

A képzetek, lelki életünk ez elemei, vagy a kellemes, vagy a kellemetlen érzetét keltik fel bennünk. Így a képzetesoportok okozta hangulata a léleknek vagyis az érzelmek is lehet kellemes vagy kellemetlen. Az érzelmek e legáltalánosabb felosztásán kívül, az alapul szolgáló képzetek különfélesége szerint megkülönböztetünk: érzéki, értelmi (intellectuales), aesthetikai, sympathetikus, erkölcsi és vallási érzelmeket.

Ha elgondoljuk azt, hogy a gyermeki korban minden cselekvést az érzelmek határoznak meg s hogy a primitív ember egész lelki élete a kellemes és kelletlen

érzelmeik hullámzásából áll, belátjuk, hogy a jellemfejlés szempontjából felette nagy fontossággal bírnak az érzelmeik, alapul szolgálván az akarat és cselekvésnek. Annyival inkább, mivel minden érzélem, a mint a legnagyobb áldás forrásává válik az értelem kellő korlátozása mellett: ép úgy elfajulásuk, az értelem feletti tulsulyra vergődésük, a lelki élet egyensúlyát megzavarják s az egész életre kiható rossz következményeket vonnak maguk után. Nem vagyunk — ugyanis — többé urai magunknak; tehet-tlenül vergődünk érzelmeink parancsa alatt, s ez rendre megfoszt minden emberi tulajdonunktól.

A ki a gyorsan váltakozó érzelmeinek döntő befolyást enged cselekvésére, annál cselekvésben való következetességről, tehát jellemről szó sem lehet.

Voltak, kik az érzelmeiket, mint káros lelki tulajdonokat, teljesen kiirtandóknak tartották, mint a stoicuskok s igyekeztek az élet minden esélyei között egykedvű nyugalmat őrizni meg; mások, mint az epikureusok, csupán a kellemes érzelmeiket keresvén, az érzéki egoismusha tévedtek.

Idők folytán a tapasztalás megtanított bennünket arra, hogy az érzelmeik elfojtása ép úgy, mint tulhajtása felette káros, és itt is a középútat kell keresni; az a helyes. Vezetni kell fejlődésükben, megóvni az elfajulástól s lassan-lassan az értelemnek alárendelni.

De az érzelmeik egyes faja közt is fejlődési fokozat van, melyben mindenik a magasabbnak rendelendő alá.

A fokozat két végpontját az érzéki és vallási érzelmeik képezik. Hibás volna egy érzelmet a másik megsemmisítésével vásárolni meg s egy alsóbbrendű érzelmeinek pl. az érzékinek, egy magasabbat alárendelni.

A sympathetikus érzélem fontossága éppen abban áll, hogy legmagasabb rendű érzelmeinknek: az erkölcsi és vallásos érzelmeinek képezi alapját.

A sympathia nem azon értelembe veendő, mint a melyben a közbeszéd legtöbbször használja t. i. rokonszenv; közelebb jár a valódi jelentéshez nyelvünkben a *részvét* szó által kifejezett fogalom.

Jelenti tehát azon *együttérzést*, melyre környezetünk érzelmei mintegy ösztönszerűleg kényszerítenek.

Meg kell tehát különböztetnünk a *részvevő örömet* és *részvevő fájdalom* érzelmeit.

De nem minden érzélem, mely *másokról* ugynevezett sympathia útján reánk ragad, nevezhető sympathetikus érzelmeinek. Gyakran feleserélik a morális érzelmeikkel is, melylyel értékre nézve nem egyenlő s jollehet a könyörületeség s az ugynevezett jószívűség a lélek tulajdonságai közt nem foglal el első helyet, mégis ezen érzelmeik a nevelő gondját teljes mértékben megérdemlik.

Természetesen az egyes individuumok mint minden értelemre, úgy a sympathetikus érzelmeire is különböző fogókönységgel s hajlandósággal bírnak. Általában elmondhatjuk, hogy a kiskorúak a benyomások élénkebbek, azoknál az érzelmeik is erősebbek.

A gyermekek, főleg a gyenge idegzettiek, hajlandók a sympathetikus érzelmeire s a leány gyermekek nagyobb mértékben, mint a fiúk.

Később mindkét nemnél vesztenek ezen érzelmeik is élénkségükből.

Némely gyermekben ellenkezőleg igen kis mértékben van meg. Mindkét körülménynek oka a temperamentumban és phisikai alkotásban keresendő.

A nevelő gondja legyen első esetben fékezni, utóbbiban felkölteni a sympathetikus érzelmet. A testi sajátságoknak erre nagy befolyása van, úgy hogy az erősebb vagy gyengébb *lágyszívűség* a testi gyengeség s ingerlékenység bizonyos fokának következménye.

Azért helytelen a részvét könnyeit minden esetben mint érdemet és a közönyt mint hibát számítani be a gyermekeknek.

A gyermek, ki örömet lel az állatok kinzásában, rendesen az emberek iránt is érzéketlen lesz; jollehet az állatkinzás a gyermekeknek nem mindig a kegyetlenségre való hajlam eredménye, hanem a folytonos tevékenységi ösztön szüleménye; de mivel huzamos gyakorlás útján nagy mértékben befoly a sympathetikus érzés tompítására, mindkét esetben szükséges, hogy nevelő erővel leszoktassa a gyermeket, esetleg más irányba terelje tevékenységi ösztönét.

(Folyt. és vége köv.)

Keményfi Katinka.

Titkári jelentés

a kolozsmegyei tankerületi tanítótestületnek 1886/7-ik évi működéséről.

(Folytatás.)

A könyvbíráló bizottság.

A központi kör könyvbíráló bizottsága 1886. december 14-én tartotta alakuló gyűlését, a mikor is bizottsági elnöknek *Fazakas József*, képezedei tanár, jegyzőnek *Körösi József*, tanító választották meg. 1887. április 6-ig tartott hat gyűlést.

A következő tankönyvekről lettek vélemények mondva:

1. *Magyar nyelvtan* a közép- és polgári iskolák I. és II-ik osztálya számára. Irta Hoffman Mór. Ismertette: *Butyka Vilma*. A mű 3 szakaszra, s minden szakasz §-okra van osztva. Nevezett könyv a magyar nyelv sajátágaival s különösen annak használati módjaival mit sem törődve, oly dolgokat tárgyal, melyek nem valószínűek Szerzőnek több téves állítása van. Példái nem gyakorlatiak. Sok kicsinyes dolgot tárgyal, mellőzve a lényegeseket. Számos hibáért nem ajánlotta a bizottság.

2. *Legouve Ernőnek „Az olvasás művészeté”-ről* szóló művét *Dr. Ferenczi Zoltán* mutatta be a bizottságnak. Elmondja, mik szükségesek a szép olvasáshoz. Szól a szép olvasás hasznáról, előnyeiről. Legouvé ajánlja, hogy prózát, s ne verset olvassunk. Több oly dolgokra ad utasítást, melyeket szem előtt tartva, előadó véleménye szerint a szép olvasás — mi a tanuló ifjúságnál jelenleg hiányzik — elsajátítható lenne. Előadóval egyetértve a bizottság, ajánlja a mű megszerzését, mint olyant, mely nekünk tanítóknak okvetlen szükséges és fontos.

3. *Magyar nyelvtan*, a miniszt. tanterv szerint az elemi népiskolák II. III. IV. V. VI. osztálya számára. Irta: *Vargyas Endre*. Ismertette: *Elek Gyula*.

Legfőbb hibája e tankönyvnek — véleménye szerint — a tananyag tulságos részletezése, különösen a III. IV. osztályé. Szabályt igen sokat, feladványt keveset, gyakorlatot vagy példát alig ad. Nem helyeselhető, hogy az 5. osztály tananyaga egy könyvbe van foglalva. Felsorolt hibái alapján használatra nem ajánlatott. Ismertette lett a „Cs. és I.” ez évi 3-ik számában.

4. *A földrajz alapfogalmai* kapcsolatban Brassómege földrajzával. Az elemi népiskola III. osztályában leendő használatra, tanítók számára összeállította *Veres Sándor*. Ismertette: *Sólyom János*.

E mű 2 szakaszból áll. Az első szakaszban a földrajzi alapfogalmakat nyújtja; a második szakaszban előbb Brassómege ált. leírását adja, azután Brassó város és a

megye 3 járásának ismertetése következik Hibája szerzőnek, hogy a tulságig aprólékosan dolgozta ki művét. Ámbar a megye és községeinek ismertetése ellen van kifogás, mindazonáltal az összegyűjtött becses anyag felhasználása tekintetéből az illetékes tanítók figyelmébe ajánlható e mű. Ismertetve lett a „Cs. és I.” ez évi 2-ik számában.

5. *Földrajzi könyvecske.* Népiskolás növendékek használatára írta Györfi Iván. Ismertette *Schwarczel Adél*. A szerző könyvét egyszerűen népiskolai használatra ajánlja, az osztály meghatározását azonban — melyben használandó — a tanítóra bizza. E tankönyv a tanítást a mértani földrajzon kezdi, holott helyesebb lenne azzal végezni. Nyelvezete sokat vét a magyar nyelvtan szabályai ellen. Igen sok helyen hibás szórendet használ. Nem helyes a tananyag felosztása s a tanmenet. Az elősoroltakon kívül még számos hibája miatt tankönyvül nem ajánlható. Ismertetve lett a „Cs. és I.” ez évi 6-ik számában.

6. *Szebenvármegye földrajza* a népiskolák III. osztálya számára. Irta: Szánthó Mihály. Ismertette: *Csiki Béla*. Téves a műben a világtájak szerinti tájékozás, a földrajzi fogalmak megmagyarázása. Nyelvezete nem elég jó. Menete kifogásolható. Népiskolai használatra nem alkalmas. Ismertetve lett a „Cs. és I.” ez évi 11-ik számában.

7. *A magyar korona tartományainak* az osztrák örökös tartományoknak, Európa s a többi földrészeknek földrajzi áttekintése s az általános földrajz legszükségesebb elemei dióhéjban. Irta: Faludi János. Ismertette: *Binder Laura*. Ezen könyv nem nevezi meg magát tisztán. Nem lehet tudni, melyik osztály számára van írva; tankönyvül akar-

szolgálni, vagy más feladatot teljesíteni. Ennél fogva a miniszt. tanterv követelésének sem felel meg. Nyelvezete elég tiszta, elég magyaros, leszámítva a sok tatik-tetik képzőt. Néhol nem elég világos. Előadása rövid, száraz. Egyes területeket jellemző adatok alig találhatók. Felsorolt hibáért tankönyvül nem ajánlott. Ismertetve lett a „Cs. és I.” ez évi 9-ik számában.

8. *Hazai és általános földrajz.* Irta: Füredi Ignác. Ismertette: *Köröcsi József*. Hazánk igen részletesen van eltárgyalva, néhol az egyes helységekről többet mond mint a mennyire a népiskolában szükség van. Hazánk leírását kivéve, az egész műben a sietség látszik. Szerző igyekszik rövid és érthető lenni, de éppen ellenkezőt ér el. A tananyag beosztásáról hallgat. Nyelvezete nem megfelelő. Jelentékeny hibái használhatatlanná teszik.

9. *Magyarország története.* Népiskolák számára. Irta: Dr. Török István. Ismertette: *Bod Péter*. A tények a történeti valósághoz hiven vannak előadva. Némely eseményeknek részletesebb leírása kívánatos lenne. A könyv irálya teljesen magyaros, egyszerű, világos, természetes és vonzó. Nagy érdeme a könyvnek a helyesírás szigorú szemmel tartása és keresztülvitele. Ismertetve lett a „Cs. és I.” ez évi 12-ik számában.

10. *Számtan.* Irta: Mocznik Ferencz, átdolgozta Orbok Mór. Ismertette: *Sólyom János*. Tananyaga, módszere, menete, nyelvezete jó, miért a használható tankönyvek sorába való felvételre ajánlott.

Ezekben bemutatva a központ működését, áttérhetünk a vidéki körök munkálkodásának feltüntetésére.

BCU Cluj Central University Library Cluj TÁR C Z A.

A hold befolyása a földre.

Dr. Schütte után.

Schleiden a holdat a „Mondschwärmereien eines Naturforschers” című dolgozatában igen találóan egy macskához hasonlítja, mint a mely akárhány háztartásban egy gonosz démon hírében áll. Mert valamint ennek sok olyan rendetlenséget felrónak, a mely voltaképpen a cselédség hanyagságából származott, mint pl. hogy a macska hol egy darab húst lopott, hol egy ablakot zúzott össze, hol pedig egyéb károkat okozott: épen úgy a holdra is egészen ártatlanul sok gonoszsgot ráfognak. Pl. azt tartják, hogy a növekvő holdnál vágott fa elkorhad, a teli hold sugaraitól talált hús elrothad. A holdnak tulajdonítják a harmatképződést s különösen Májusban előforduló éjjeli fagyokat. S ki nem hallotta volna, hogy a hold befolyással van az időjárásra?

Még az ember maga sincs kivonva a hold eme titokteljes befolyása alól, hiszen tudják, hogy idegesebb egyének kénytelenítettnek éjjente fekhelyüket odahagyni, az ablakon kimászni, a háztetőre felkúszni, szóval hajmeresztő dolgokat végezni. S mindezt a hold befolyásának tulajdonítja a közvélemény, a mit bizonyítanak a német „mondstüchtig”, a magyar „holdkóros” s az internacionális „sonnambul” kifejezések. Csaknem kimeríthetetlenek volnának mindazon adatok, melyek általános hiedelem szerint a hold befolyása mellett szólnak.

Ezen befolyásnak a hite bizonyára abból származott, hogy a hold közelségénél fogva akkorának látszik, mint a nap; tehát elég természetesnek fetszik, hogy az ember a holdnak is tulajdonítson hasonló erőt, a minőt a nappal tapasztalunk. A nap az áldás, s ezzel szemben

az éjji setétségbe burkolódzó hold a rejtélyesség, a titokzatosság képét tárja az ember elé.

Hogy mennyiben helyesek e vélemények a holdról s hogy valóban minő befolyást gyakorolhat a földre, ennek megítélésére ismernünk kell a hold csillagászati és természettani viszonyait.

A földnek ezen hű kísérője hozzánk a legközelebbi égitest, távolsága a föld körüli hosszukás kerülék alaku pályájánál fogva változó, még pedig 49 és 54 ezer mtf. között ingadozik.

A hold ezen keringését a föld körül 27 $\frac{1}{4}$ nap alatt végzi el, mi közben a legkülönbözőbb helyzetekbe jut a naphoz és földhez s ez az oka a hold fényváltozatainak. Ha a föld egy helyben állana, akkor két egyenlő fényváltozat között mindig 27 $\frac{1}{4}$ nap telne el, de mivel az szintén keringő mozgást tesz a nap körül, a hold 27 $\frac{1}{4}$ nap múlva már nem találja a földet ugyanazon helyen s még 2 $\frac{1}{4}$ napra van szüksége, hogy a naphoz és földhez ismét ugyanazon relatív helyzetbe jusson s hogy ennél fogva ugyanazon fényváltozat pl. ismét holdűjság előállhasson.

Tehát két egyenlő fényváltozat közötti idő nem 27 $\frac{1}{4}$, hanem 29 $\frac{1}{2}$ nap s ez a hónap.

A hold látszólagos nagysága, mint már említettük, a napéval egyezik, habár a föld távolságánál fogva változik; de valóban sokkal kisebb ennél. Mert pontos mérésekből az tűnik ki, hogy a nap átmérője 390 szer nagyobb a holdénál; térfogata 60-, tömegre pedig 25 milliószorosan meghaladja a nap a holdat.

A hold kisebbsége a földhez képest is jelentékeny, nevezetesen az átmérőre nézve 3 $\frac{2}{3}$ -, térfogata 46-s tömegre 80-szoros.

A bánffy-hunyadi kör.

A kolozsmegyei tanítótestület bánffy-hunyadi köre f. évi I-ső rendes gyűlését 1887. január 15-én tartotta meg B.-Hunyadon. Elnök: *Szentgyörgyi Lajos*, jegyző: *Kovács Dániel*. A gyűlést *Eszényi Erzsébet* által tartott sikerült nyilvános tanítás előzte meg. A folyó ügyek elintézése után a tisztújítás ejtetett meg. Megválasztott elnökek: *Czuczsa János*, jegyzőnek: *Koleza János*. Ezek után három felolvasás következett.

Koleszár Lajos ismertette a vall. és közoktatásügyi m. kir. miniszterium által, a II-ik egyetemes tantestületi gyűlésen javaslati tételként fölött hozott határozatok 1-ső pontját: „*A gazdászati és kertészeti gyakorlatok tanítása a népiskolákban.*” E határozatot érdeklődéssel vette tudomásul a kör s többi pontoknak folytatolagos ismertetésére nézve nevezett előadó ajánlatát helyesléssel fogadta.

Kovács Dániel „*A népiskolai magyar nyelv tanítása*” című értekezését olvasta fel. Szakszerűen fejtegette az elemi magyar nyelv tanításnak 3-féle u. m. *szabadon kifejtő, olvasó könyv és nyelvtani gyakorló könyv* alapján való kifejtési módszerét. Az elemi nyelvtanításban e három módszer közül legcélszerűbben a szabadon kifejtő módszer használható; az olvasókönyv alapján kifejtő módszer nem nyújt elég biztos sikert; a nyelvtani gyakorló könyv alapján tanítani meg éppen célszerűtlen. A gyűlés élénk eszmecsere után kimondotta, hogy az előadó által ismertetett háromféle nyelvtani módszert kivételében elfogadja ugyan, de külön egyiket sem, hanem a hármat egymással kapcsolatosan tartja célszerűen használandónak.

Ezek különösen azon tudnivalók, melyekből a hold befolyása megítélhető.

Csekélyebb jelentőségű ezuttal reánk nézve a hold felületének alkotása.

A távessé által vagy fényképezés által meggyőződhetünk arról, hogy a hold felszínén nagy kiterjedésű lapályok terülnek el, helyenként vulkanikus kráter alakú, gyűrűs hegységek által megszakítva. Ezen krátereken némi változásokat is lehetett megállapítani, de vulkanikus kitörés sohasem észleltetett. Ennek daczára azt hiszik némelyek, hogy a meteoritok a holdból származnak, hozzánk vulkanikus erő által a föld felé hajtattva.

Még kevésbé fontos itt az, hogy a holdnak se vize se légköre nincsen.

Kérdezzük már most, micsoda úton lehetséges a hold befolyása földünkre?

Humboldt azt mondja, hogy „az égi testekkel s általában a légkörünkön kívül eső természettel csak a fény- s az ezektől elvállhatlan hő sugarak, továbbá azon titokteljes vonzerők által állunk kapcsolatban, a melyeket távoli tömegek távolságuk és nagyságuk szerint földünkre gyakorolnak.”

Humboldtnek ezen állítása szerint tehát a holdnak csakis azon hatásaival kellene foglalkoznunk, melyeket az vonzerője és sugarai által előidéz. Azonban még egy harmadik módja is lehetséges annak a hatásnak, melyet az égi testek egymásra gyakorolnak.

Ugyanis ki van mutatva az, hogy a nap földünk felületén villamos áramokat ébreszt, a melyeknél fogva földünk mágnessé lesz. A mi azonban nem úgy értendő, hogy ezen áramok a naptól indulnak ki, hanem úgy, hogy azok magában a földben keletkeznek az által, hogy az a nap által egyenlőtlenül felmelegszik. Mert ismert fizikai tény az, hogy az egyenetlen fölmelegedés villámáramot gerjeszt.

Valószínű továbbá, hogy a nap maga is mágneses s hogy ennél fogva is hat földünkre. Innen magyaráz-

Bányai Árpád tartott felolvasást „*A tanítás különböző módjairól.*” Szakértelemmel fejtegette a tanításnak azon módjait és elveit, a melyek szerint a tanítónak eljárnia, tanításait intéznie kell, hogy működésének meg legyen kívánt eredménye. Ezen elvek: Legyen a tanítást természetes, alapos, érdekes, könnyű, erélyes és hazafias.

A kör második rendes gyűlését f. é. április 30-án tartotta meg ugyancsak B.-Hunyadon. Ez alkalommal *Mező Dániel* tartott nyilvános tanítást az I. osztályban az irvaolvasás köréből, mely sikerültnek mondatott. A gyűlés *Czuczsa János* elnöki megnyitójával kezdetét véve, néhány folyó ügy elintézése után *Káddr Ferencz* tartott felolvasást: „*Mit vár a jövő a népiskolától*” című tételről. Általánosságban vázolta azon feladatot, melyet az iskolának a nemzet, a haza érdekében kell teljesítenie. Általános szokás mai napság — mondja — hogy a nevelésben két irányt különböztetnek meg u. m. *humanus* és *realis* irányt. E két iránynak kapcsolatba hozását, egybeoltását várja a jövő a népiskolától. Ezért első sorban a vallásosság, továbbá a munkásság és takarékoság erőinek fejlesztése lehet a népiskola feladata.

Ezután *Bács György* terjesztette elő vitatétéleit az iskolai fegyelem köréből. Két tételt állított fel:

1. Van-e szükség a népiskolában a testi fenytésre?
2. A testi fenytés alkalmazásánál van-e szükség az iskolai felsőbb hatóságok beavatkozására, avagy kizárólag a tanító vagy tanítótestület intézze el?

Élénk eszmecsere után kimondotta a gyűlés: „Tekintettel a nép műveltségi állapotára, a durva nevelésre, mely-

hatjuk meg magunknak úgy az iránytűnek mint a lehajlási tűnek bizonyos ingadozásait.

Hasonló hatása van földünkre a holdnak is; habár nem valószínű, hogy melegítő sugaraival képes legyen villámáramokat indítani, hanem befolyást gyakorolhat mint mágnes.

E hatás ki van mutatva ugyan, azonban nagyon csekély.

Sokkal jelentékenyebb azon hatása a holdnak, a mely vonzerőjéből származik.

Ez a vonzerő, mint általában az ugynevezett nehézkedési erő a híres Newton szerint a tömeggel egyenes s a távolság négyzetével fordított arányban áll.

Érdekes lesz mindenekelőtt visszatérni azon nézet-hez, a mely szerint a meteoritok a holdból kerülnek hozzánk s vizsgáljuk meg, mennyiben egyeztethető ez össze az imént kimondott törvénnyel.

A föld és hold között a vonzhatás mindenesetre kölcsönös s épen úgy a kettő között gondolt test mindkettő által vonzattatni fog; e két ellentétes vonzás eredménye azonban hol az egyiknek, hol a másiknak lehet kedvező. Egy bizonyos távolságon belül a holdnak, de azon túl a földnek lesz túlsúlya, s a kettő között bizonyára kell egy olyan neutrális pontnak lennie, a melyben az említett test egyenlően vonzattatván kétfelé teljes egyensúlyban lebeghetne szabadon. Ez a semleges pont, mint a föld és hold túlsúlyának határpontja, a Newton-féle törvényből könnyen kiszámítható lévén, azt találjuk, hogy a földtől 54, a holdtól 6 földugár, vagyis 5100 mérföldnyi távolságra esik. Kérdjük már most, micsoda feltétel mellett juthatna az az állítólagos meteorit a holdból földünkre? Csakis úgy történhetné ez, ha az a hold és hold vulkanikus ereje által az említett semleges ponton túl hajtattatnék, a midőn is a föld maga felé esni készletné.

A hajtási törvényből kifolyólag annak a kőnek legalább 2600 méter kezdő sebességgel kellene kibajjattatni, hogy a neutrális pontot elérje. Oly nagy, sőt oriási

ben a gyermek otthon részesül: a testi fenytésre a népiskolában van szükség, súlyosabb esetekben, de csak akkor, ha a miniszteri utasításban előirt egyéb büntetési fokozatok alkalmazása sikerteleneknek bizonyulnának. A testi fenytés csak a szülőkkel folytatott tanácskozás után, az iskolai előjáróságok közbejöttével alkalmazandó.⁴

E körnek van 26 törvény által kötelezett, és 1 önkéntes tagja.

(Vége köv.)

Elek Gyula,
tanítótestületi titkár.

I R O D A L O M.

Könyvismertetés.

101 iskolai ének. Népiskolai használatra szerkeszté: Wehner Gyula Józ. f. v. igazg. tanító. Ára 60 kr. Budapest, 1887. A szerző tulajdona. Ugyanily czimvel szöveggönyv gyermekek számára. Ára 10 kr.

Az elemi népiskolai énektanítás problémáját manapság kétféleképen oldják meg: a hallás és a hangjegytanítás útján való tanítással. Mindegyik álláspontnak megvannak a maga hívei; tény azonban, hogy a hangjegy útján való énektanítással foglalkozók tábora napról-napra növekszik, mert mindig akadnak olyanok, kik nem gondolkoznak be egy helyesen megokolt reform törekvés elől. De ez nem is lehet másként. Mert ha csak azt az egyet meggondoljuk, hogy a hangjegy útján való énektanítással ugyanannyi fáradsággal a cél egyforma elérése mellett egy újabb készség a hangjegy olvasás nem épen haszontalan tudományába avatjuk gyermekeinket, azt

sebeség ez, a minő földi vulkánoknál még sohasem észleltetett; mindeddig a legnagyobbnak találtatott e sebeség az 1798-iki teneriffai vulkanikus kitörésnél s ez is csak 950 méter volt.

Nem lehetetlen ugyan, de nem is valószínű, hogy a holdnak ebbeli ereje nagyobb volna a földénél. Épen ezért az említett nézetnek már alig van híve.

E kitérés után lássuk már most miben nyilvánul a holdnak földünkre gyakorlott vonzhatása? Régóta tapasztaltatott már, hogy nagyobb vizek, mint a tengerek a hold járása szerint szabályos időközökben hol megáradnak, hol megapadnak; ez az érdekes tünemény az általánosan ismert árapály.

A görögök előtt e tünemény nagyobbára ismeretlen volt, mert hajózásuk inkább csak a középtengerre szorított, a hol pedig még nem nagyon szembetűnő az áradás. A Phöníciaiak Angliáig is elhajoztak ugyan és kétségkívül ismerték az árapályt, de kalmári feltékenységükben, ne hogy más népek is ráadják magukat arra a jövedelmező tengeri kereskedésre, melyet ők üztek, borzasztó színekben esetelték az atlanti oceán veszélyeit s így föllik sem tudhattak meg a görögök semmit a tünemény mibenlétéről.

Herodot azonban már említi, hogy az arabiai öböl vize emelkedik és süllyed, de az okát nem fürkészi. Már behatóbban ismerteti az árapályt Pytheus, a ki az éjszaki sarkkörig is felhajózott; azonban az ő tudósításai is túlzottak, pl. a midőn beszéli, hogy Anglia partjain 200 lábnyira emelkedett a víz. De ő már sejtette a tüneménynek a holddal való kapcsolatát s azt is észlelte, hogy új és teli holdkor erősebb az árapály. Hogy Nagy Sándor idejében mily kevéssé volt ismeretes a tünemény, bizonyítja a Macedonok megtűközése, midőn az ár flottájukat az Indus torkolatánál meglepte s a szárazra ragadta, a hol is vesztelgelniök kellett addig, míg a következő ár kényszerhelyzetükből felszabadította.

Caesar sem tudta, hogy az ár holdújság és holdtöltekor erősebb, mincképpen következtében jelentékeny veszteséget szenvedett hajóhada Britania partjain.

bizsem, eléggé dokumentálva van a hangjeggyel való énektanítás előnye az előéneklés fölött. Ne is riaszsa vissza a konzervatívabb tanítókat, kik a tapasztalt régi jót egy újabb eszméért feláldozni nem egyhamar hajlandók, az ellentábor nagyhangú mondásai: hogy ugyan, mire való a nép gyermekének a hangjegy? vagy, hogy nem akarunk mi a népiskolában operanékeseket nevelni. Guts-Muts, ki a rendszeres testgyakorlatnak első híve volt Németországban, barátjai által azzal vádoltatott, hogy akrobatákat akar nevelni a gyermekekből. Ma már mindannyian meg vagyunk győződve, hogy a torna nem oly célból tanítatik a népiskolában. Könnyebb dal-lamu énekeknek hangjegy útján való előéneklés még nem kvalifikál senkit operanékesnek, mint ahogy a gyermek, ki az abc-ét végig olvasta, még nem Shakspeare-reczitátor. Ne tekintsük a hangjegy-olvasást művészetnek, hanem mindig csak eszköznek, melylyel az éneket a népiskolában tanítani akarjuk.

Bár Wehner Gyula jelen könyve a hallás útján való énektanítással akar célt érni, egy praktikus gondolatot töle nem vitathatunk el, nevezetesen azt, hogy a szöveg könnyebb megtanulásában segítség-re siet a gyermeknek az által, hogy aránylag olcsón (10 krért) adja kezébe mind a 101 ének szövegét. Ennyi a vállalat érdeme.

Az anyag megválasztásában már nem mondhatjuk egészen szerencsésnek a szerzőt. A népiskolai énektanítás felőlélheti mind azt, a mi a gyermek kedélyvilágához illő, szép és nemes. A mű és a népdaloknak egyformán jogosult szerepe jut tehát a népiskolában, mert a maga nemében mind a kettő szép és nemesítő. Csak az a kérdés, mi módon vigyük be a népiskola falai közé a népdalokat, mert eredeti szövegű dal igen kevés tanítható? Csináljunk-e új szöveget a dalhoz, vagy változtassunk csak azon passzusokon, melyeknek értelme nem a népiskolába való? Ha már eredeti szöveggel kevés népdal tanítható s esetleg más kedves, népies dallamot is be akarunk vinni a népiskolába, tegyük azt egész új szöveggel, mert a javított népdal szövegek, mint azt a Wehner-féle gyűjtemény is mutatja, alig érnek valamit, sőt legtöbbször arra való, hogy a gyermek fejlődő nyelvérzékét megrontsa és gyenge észjárását tévutra vezesse.

Kiválóbb gondolkozók mint Aristoteles, Posidonius és Plinius már felismerték a hold befolyását e tüneményre.

A legnevezetesebb, mondja Plinius, a tenger emelkedése s az erre következő apadása, mely tüneménynek oka a hold és nap. A holdnak kétszeri felkelése között kétszer árad és kétszer apad a víz. Ha a hold emelkedik, a vizek mind jobban nőnek; ellenben apadnak, ha az a legmagasabb állásából a láthatár felé süllyed. Az árapály nem áll be ugyanazon időpontban, mint azelőtti napon, hanem teljesen követi a hold járását, a mely mindig más helyt és időben kél fel és a tengert mohó vágygal magafelé vonzza. "A tünemény magyarázatát megadni az ő korban még nem kísérelték meg; de a középkor sem sokat fáradozott e tekintetben. Kepler volt az, a ki helyes nyomon járt mondván: „A föld és hold kölesönös vouzásuknál fogva egymáshoz szaladnának s egy testté egyesülnének, ha nem bírnának saját mozgással. A hold vonzása az annyira mozgékony víz emelkedésében nyilvánul és előidézi az árapályt; s ha a föld megszünnék vizeit vonzani, akkor a hold felé áramlanának. Galilái kigunyolta Kepler ezen magyarázatát s azt állította, hogy a tünemény oka a földnek összetett mozgásában van.

Newton nehézkedési törvénye volt az a kulcs, melylyel a tünemény felderítése sikerült. Hogy már most e bonyolodott tüneményt könnyebben megérthessük, tegyük fel, hogy a föld csak vízzel van borítva s a hold az egyenlítő valamely pontja felett áll. A hold az egyenlítő különböző pontjait különböző erővel vonzza, és pedig a legközelebbit legerősebben, a legtávolabbat legkevésbé. Tekintetbe véve már most, hogy a föld középpontjának távolsága a holdtól 60 földugár, a gravitatio törvénye szerint e három pont 61², 60² illetőleg 59² számoknak megfelelő vonzást szenved; vagy a középpontra gyakorlott vonzást egységül véve a másik kettőre nézve 1:0342 illetőleg 0:9675 számokat nyerjük.

(Folyt. köv.)

Bournáz János.

Ime például:

Pántliká; kalapom
Fujdogálja a szél...
Köszönöm kis barátom,
Hogy eddig szerettél.

A meddig szerettél,
Piros csizmát viseltél.
De mióta nem szeretsz,
Feketét se viselhetsz.

Látható ebből, hogy a »szerető« szó kihagyásával az egész kis népdal értelmetlenséggé olvad össze.

Vagy pedig a »Hullámzó Balaton« 2. versszaka:

Hullámzó szívem a Balaton,
Rajta kis csolnak bubánatom.
Szívem volt a kormányom,
Lelkem a vitorlájá;
Megtörték a hullámon.

A szív kormány és Balaton is egyszerre. Valóban érthetetlen! Végül ide írok még egyet a sok közül:

A virágnak megtiltani nem lehet,
Hogy ne bámulja a tiszta kék eget.
S bár hervasztja is a forró napsugár,
Tovaszálló illat-lelke égen jár.

És a gyarló poézis alá Wehner úr még Petőfi Sándor nevét írja, oly kevés irodalmi jártasságot föltételez a tanítóban.

Az egész új népdal szövegek között van egy néhány sikerült. Ilyenek: Széles utca, keskeny árok... Mi dolog a cziczám hallja?... Duna vize folyik csendesen... stb. Elhibáztak: Ha bemegyek... (Tulságosan aktualis.) Kerek az én kalapom... (Szótani hibákkal.) Zöld erdőben... (Valóságos zagyvalék.) stb.

Az idegen nyelvből átültetett dalok szövegei sem dicsekedhetnek valami jeles fordítással. Itt van pl. Abt »Esteli harang«-jának 2. versszaka:

Az enyhe esti légben
Üdül a szép természet,
Beszívni azt a réten,
Mi édes élvezet! stb.

(Cziglányi B.)

Vagy pedig az »Esthajózás«, melyben a fordító eképen zengedez:

Ismert hullámokon köszöntnek hajóm ölelve,
Ah, én tied vagyok vizek tündére!

(Karkis István.)

Álljon végül a »Piros rózsá« című olasz népdalból egy hatótára alkalmas mutatvány:

Bimbóból lesz a rózsá,
Rózsából a bokréta.
Mi gyermekék bimbók vagyunk,
Jön a tavasz: kifakadunk.

Általában el lehet mondani, hogy e jelen gyűjtemény szövegeinek a fele kritikán alul áll; és e körülmény jelentősége annál nagyobb, mivel a gyermek kezébe csak a szövegek kerül s így fejlődő nyelvérzékére káros behatással van. Zenészek, kik ily kompendiumokat adnak a népiskolának, a szöveggel rendszerint keveset törődnek, pedig ép itt követelhető szigorúan, hogy csak a helyes és szép adassék a gyermek kezébe, mert különben az énektanítás által elért vélt szépészeti képzés csak utópia marad.

A 101 iskolai ének szövegek könyve tehát, így, a hogy van, nem igen alkalmas a gyermek kezébe.

A dallamkönyvről kevés mondani valóm van; mert a dallamok megválasztásában Wehner nem épen rossz zenészek mutatja be magát, sőt maga is néhány jó dallammal gazdagította a gyűjteményt. Ezzel nem akarom mondani azt, hogy a gyűjtemény dallam tekintetében kifogástalan, mert az olyan Zsaszkovszky-féle mazurkák és több újdívatu, nehéz, czikornyás népdal bátran kimaradt volna gyűjteményből, nagyobbbrészt azonban mégis használható anyagot talál benne a tanító.

Véleményem tehát az egész műről az, hogy a szövegek könyv így, ahogy van, a gyermek kezébe nem adható, a dallamkönyv több czikornyás dallam kihagyásával, melyek helyébe sokkal egyszerűbb gyermekdalok volnának teendő, egy második kiadás után talán használhatóvá válhatik.

Szabó Lajos.

EGYESÜLETI ELET.

A kolozsmegyei tanító-testület b.-hunyadi körének gyűlése és ezzel kapcsolatban a kalota-szentkirályi áll. iskola felavatási ünnepélye.

A kolozsmegyei tanító-testület bánffi-hunyadi köre folyó évi november 12-én tartotta meg az 1887—88-ik egyleti év első rendes gyűlését Kalota-Szentkirályt az áll. iskola helyiségében, kapcsolatosan nevezett iskola felavatási ünnepélyével. A gyűlés Czuczsa János köri elnök vezetése alatt folyt az új tisztikar megválasztásáig. Jelen voltak a rendes tagok egy pár kivételével, a helybeli gondnoksági tagok, számosan a helybeliek közül, mint vendégek; Győr-Vásárhelyről Józsa Dániel és neje. 1. Czuczsa János megtartja elnöki — megnyitó beszédét, melyben üdvözlöi a tagokat és vendégeket, mint elnök és mint házigazda. Beszédében rámutatott azon örvendetes körülményre, hogy a kör tagjaiban van munkakedv, kölcsönös becsülés, kartársi szeretet, ösztöztartás, egyetértés, megvan a társulás szeretete; ezek megtartására kérve az istent, a gyűlést megnyitja. Megjelneztetett. 2. Az elnök előterjeszti a tárgysorozati javaslatot. Csekély módosítással elfogadtatott. 3. Kolezsa János köri jegyző felolvassa a múlt gyűlés jegyzőkönyvét. Hitelesítettett. 4. Számba vétettek a tagok, a távol levők indokaik alapján igazoltattak. 5. Elintéztetett a körhöz érkezett központi hivatalos iratok ügye. 6. Czuczsa János köri elnök a maga és társai nevében leköszön tiszteről, kifejezven köszönetét az eddigi bizalomért. A gyűlés Csató János gondnoksági elnök korelnöklete alatt elnöknek Koleszár Lajost, jegyzőnek Mező Dánielt, pénztárnoknak Bács Györgyöt választja meg közfelkiáltással. A leköszönt tisztikarnak ügybuzgalmaért jegyzőkönyvi köszönetet mond. 7. Koleszár Lajos köri elnök meleg szavakban köszöni meg a jelenlegi bizalmat a maga és társai nevében. A körre isten áldását kéri, a tisztikar részére a tagok támogatását. 8. Kovács Dániel köri tag felolvas a földrajzi tankönyvekről. Rámutat arra, hogy sok könyv külön irányt képvisel, a mennyiben némelyek alapja a természeti felosztás szerint való ismertetés, másokban a politikai felosztás érvényesül. Felmutatván a könyvek közötti különbséget, főleg a részletekben leíró földrajzot és eredménytárt veszi tárgyalás alá azon czélból, hogy kimutassa, melyik képezze a népiskola földrajzi tankönyvét. Kimutatja mindenek előnyét, hátrányát s így a kettő közötti különbséget. Mint jobbat a részletesebben leíró ajánlja el népiskolai használatra. Vitatételnek állítja fel ezen kérdést: részletesebben leíró földrajzot, vagy eredménytárt használjon-e a tanító az el. népiskolában? Voltak érdemleges hozzászólások s a hozzá szólók egy kivételével csatlakoztak előadó nézetéhez. Ez az egy kivétel Szentgyörgyi Lajos volt, ki a külön irányokat egyesíteni kívánja. A könyvek közül pedig mindkettőt ajánlja a használatra, az eredménytárt az összefoglalásnál. Végül Kovács Dániel előadó állítván, hogy a természeti felosztás szerint való tanítási mód helyes, nem tulság. Van olyan eset, úgy mond, hol a földrajz egészen természeti tárgy lett s a természeti tárgyakkal kapcsolatosan tanítatik, t. i. a gimnásiumokban. Az elnök bezárja a vitát s határozatnak kimondja a gyűlés azon megállapodását, hogy az elemi népiskolában a részletesebben leíró földrajz használtassék kézikönyv gyanánt, a tanító mindkettőt sikerrel használhatja. 9. Indítvány nem volt. A jövő gyűlés helyül Bánffi-Hunyad állapítottat meg. Vitatételeket fog tárgyalni Szentgyörgyi Lajos, Peutsy József. Nyilvános tanítást tart Egeni Jolán a felső leányiskolában. A köri gyűlés végével, 15 percznyi szünet után megkezdődött az iskola felavatási ünnepélye. Viski Zsigmond állott a szószékre egy emel-

kedett szellemű alkalmi beszédet mondott. Méltatta beszédében az iskolát, mint egy szép és nagy eszme megvalósulását. Szólt a közönséghez, fejtegetvén az iskola mai jelentőségét, felemlítvén a régi kornak az iskola iránt való becsülését. Szólt a tanító-testülethez, haladjon tovább is e szép pályán. Beszéde egy igen szép tanulmány. Lelkes éljenzés jutalmazta. Másodiknak jött Czueza János igazgató. Felolvasta a *kalota-szentkirályi iskola történetét*. A felolvasás nem száraz halmaz-adatból állt. Egy képet tárt előnkbe, melyben tiszta, igaz színekkel van jelezve a kitartó munka, a küzdés, míg az eszme megvalósult. Az egész történetben leginkább tűndökölt a báró Józika Sámuel neve, kinek szives adakozásai nemcsak az élvezők szívében ébresztettek háláérzelmeket, de a miénkben is elismerést és hálás köszönetet magas személye iránt. Zárszót mondott Csató János gondnoksági elnök. Mindnyájunkat meglepett az a szép iskolaépület, a czélszerű berendezés, a szép nagy tanterem látása s főleg hogy mindenik terem előtt van folyosó és előszoba, mely a gyermekeknek gyakran névves ruhái számára lerakó helyül szolgál. Az ünnepély után kézbéd következett. Legelsőbben Trefort Ágost miniszterre köszöntött a gondnoksági elnök, mely után még sok emelkedett hangú pohárköszöntés mondatott. A hunyadi cigányok közreműködtek s folyt az ebéd után a táncz igen sokáig. Kalota-Szentkirályt, 1887. november 17-én.

Mező Dániel,
kőri jegyző.

V E G Y E S E K

— Az új, díszesen épült kereskedelmi Akadémiát f. hó 20-án d. e. 11 órakor nyitották meg ünnepélyesen. *Fínaly Henrik*, mint a felügyelő bizottság elnöke, az ünnepély jelentőségéhez méltó, szép beszéddel nyitotta meg, a melyre a város nevében *Albach Géza*, érdemes polgármesterünk válaszolt átgondolt, átértzett meleg szavakkal. Az Akadémia új épületének történetét pedig az intézet jeles igazgatója *Kiss Sándor* olvasta fel. Az ifjúsági dalkör énekkel kezdte és fejezte be e szép ünnepélyt.

— Az országos kisededóvó-egyesület félszázados évfordulójának nagyszerű, felemelő ünnepe folyt le f. hó 20-án Budapesten. Az ünnepély nagy jelentőségét emelte apostoli felséges királyunk jelenléte is. Az ünnepi beszédet *Berzeviczy Albert* államtitkár, a kisededóvás történetét *P. Szathmári Károly* olvasta fel. A szép nap emlékét a következő feliratu díszes gránit tábla őrzi meg: „A magyar kisededóvás egyesületi felkarolásának félszázados ünnepélye alkalmából és az országos kisededóvó intézet és árvaház épülete befejezésének emlékezetére, I. Ferencz József császár apostoli király uralkodása, Trefort Ágoston közoktatási minisztersége és Tisza Kálmánné, Degenfeld Schomburg Iona grófnő egyesületi elnöksége idejében díltatott fel. Országos kisededóvó egyesület 1887.“

— Enghen-ben, nem messze Windsortól, Angliában, nyitották meg f. év okt. 4-én az első egyetemet, a melyen kizárólag csakis nők tartanak előadást a nőknek a tudomány minden ágaiban. Ennek alapját *Holloway* gyógyszerész nagyszerű végrendeleti alapítványa vetette meg, a miért is annak hivatalos neve: *Royal Holloway College*. Első egyetemi rektornő je *Miss Bishop*.

— *Molnár Aladár* siremlékét f. hó 8-án leplezték le az arácsi temetőben E kegyeletes ünnepélyt a „Balaton felvidéki néptanítók egylete“ rendezte, mely egyesület in-

ditotta meg évekkel ezelőtt a gyűjtést a haza tanítói és tanügybarátai között az emlékszóbor költségeinek előteremtése végett. Testületek és egyesek díszes koszorukat helyeztek el korán elhunyt jelesünk sarkövére, melynek homlokzatán a következő felirat olvasható: „*Molnár Aladár* született 1839., meghalt 1881. A népnevelés bajnokának s az első magyar szeretetház megteremtőjének emlékére emelte: Magyarország néptanítói s tanügybarátai adakozásából a balaton-felvidéki néptanító egyesület.“

— **Pályázat.** A maros-tordamegyei általános tanító-testület a maga pénztárából 50, a br. *Bánffy János Endre népnevelési-alap* adományából 50, együtt 100 forint pályadíjat tűz ki ez uttal másodízben, a „*Maros-Tordamegye földrajza*“ című munka megírására. Pályázati feltételek: 1. A pályázatban csak a maros-tordamegyei általános tanító-testület tagjai vehetnek részt. 2. A mű terjedelme 3 nyomott ivnél kevesebb, 5-nél több nem lehet. 3. A nyertes pályamű a m.-tordamegyei általános tanító-testület tulajdona lesz, és ez a kiadást saját költségén fogja eszközölni. A kiadásból remélhető tiszta jövedelem 25%-kát az író tiszteletdíjul fogja kapni. 4. Pályázati határrap 1888. január 31-ke. 5. A pályaművek idegen kézzel leírva s a szerző nevét rejtő szabályszerű jelíges levéllel elátva s a mondott időre alóírtthoz lesznek beküldendőek. Később érkezők nem fogadtatnak el. A maros-tordamegyei általános tanító-testületnek 1887. november 3-kán tartott közgyűléséből. *Lakatos Sámuel*, t. t. elnök.

— **Értesítés.** A „*Maros-Tordamegye földrajza a népiskola III-ik osztálya számára*“ című és „Szülőföldem szép határa“ jelígejű, III. számú pályamű írója értesítettik, hogy a jelzett munkát alóírttnál, személyesen vagy megbízottja által, bármikor átveheti. Marosvásárhelytől, 1887. nov. 11. *Lakatos Sámuel*, a maros-tordam. tanító-testület elnöke.

— Az iskolaépület egészségügyi szempontból cím alatt, a kolozsvári tanítói körnek f. évi febr. 26-án tartott ülésén Dr. Rózsahegyi Aladár egyet. tanár által tartott előadását, mely lapunkban is megjelent, tanítótestületünk külön lenyomatban is kiadta. Kapható a titkárnál (II. községi iskola, Nagy-utca) 10 krért. A tiszta jövedelem a kolozsmegyei tanítótestület segély-alapja javára fordítatik. Ajánljuk az érdeklődők figyelmébe.

— **Néh. Járadi Károly** tanfelügyelő emlékének megörökítésére adakoztak: (11-ik közlemény) „*A Márczius 15-iki állandó bizottság*“ 10 frt; a kolozsmegyei tanítótestület gyűjtőívén: — Elek Gyula gyűjtése — Benedek Samu 1 frt. Klis Lajos 1 frt. Dézsi László 1 frt. Körözi József 1 frt. Elek Gyula 1 frt. Benedek József 1 frt. Nagy J. 1 frt. Csiki Béla 1 frt. Móricz Ferencz 1 frt. Czákó József 1 frt. Rieger Imre 1 frt. Vittman Ágoston 1 frt. Balázs József 1 frt. Bőjtke László 1 frt. Hirsfeld Lajos 1 frt. Biluska József 50 kr. Ács Ferencz 50 kr. Molnár Endre 1 frt. Gáspárik Ilona 1 frt. Fazakas József 1 frt. Staudner Gyula 1 frt. Nagy Kálmán 5 frt. Sóllyom János 4 frt. Litzkovszky Lajos 1 frt. Ivancsok János tanító (M.-Ujvár) 1 frt. Lukács János tanító (M.-Csesztve) 50 kr. Virág János kereskedő (M.-Ujvár) 1 frt. Fodor György gazdaszt (O-Szilvás) 1 frt. Boér Gergely tanár 1 frt. Összesen 44 frt. 50 kr. A begyűlt összeg eddig 480 frt. 11 kr. Fogadják a szives adakozók a bizottság hálás köszönetét. Kolozsvárt, 1887. november 24-én. *Elek Gyula*, biz. pénztárnok.

TARTALOM: A népnyelv a népiskolában. *Zajzon Dénes*. — A sympathikus érzelmek paedagogiai fontossága és művelése. *Keményi Katinka*. — Titkári jelentés. — Tárca: A hold befolyása a földre, dr. Schütte után *Bournaiz János*. — Irodalom. (Könyvismertetés). *Szabó Lajostól*. — Egyesületi élet. — Vegyesek.